

**РЕКРЕАЦІЙНО-ГІДРОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ДОЛНИ
РІЧКИ ДНІСТЕР
(В МЕЖАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Традиційно в якості рекреаційних ресурсів називають перш за все компоненти природного, або культурного ландшафту; відповідно виділяють кліматичні, водні, гідромінеральні, лісові, гірські, соціально-культурні та інші ресурси.

Не існує однастайності як у трактуванні меж Середнього Придністров'я, так і в окресленні середньої частини басейну Дністра. Це, очевидно, зумовлено, в першу чергу, специфікою підходів до вивчення цієї території та завданнями, які розв'язуються науковцями у конкретних дослідженнях.

Оптимальною є позиція М.Г.Ігнатенко та В.П.Руденко (1980), досліджуючи природно-ресурсний потенціал Середнього Придністров'я, віднесли до складу останнього 16 адміністративних районів України (Тлумацький та Городенківський райони Івано - Франківської області; Монастириський, Бучацький, Заліщицький і Борщівський - Тернопільської; Заставнівський, Хотинський, Кельменецький та Сокирянський - Чернівецької; Кам'янець-Подільський та Новоушицький - Хмельницької; Мурованокуриловецький, Могилів-Подільський та Ямпільський райони Вінницької області) і 6 районів Молдови (Дондюшанський, Окницький, Сорокський, Кам'янський, Рибницький та Резинський) [7].

У своєму дослідженні об'єктом є територія перелічених районів Тернопільської області.

У структурному відношенні територія розміщена в межах Волино-Подільської плити Східно-Європейської платформи. В геологічній будові беруть участь осадові породи верхнього протерозою, палеозою, мезозою і кайнозою, які залягають на докембрійському кристалічному фундаменті[5].

Територія Середнього Придністров'я розташована у межах Подільської морфоструктури. У сучасному рельєфі це високо підняте, сильно розчленоване плато. Внаслідок

найновіших піднять тут створився інверсійний (зворотний) по відношенню до давньої структури рельєфу.

За даними соціологічних опитувань, відпочинку біля води надають перевагу до 65 % населення. Серед всіх видів відпочинку біля води найбільшою перевагою користується пляжно-купальний (до 80 % і більше від числа рекреантів). Гідромінеральні ресурси є сприятливими для курортного лікування.

До ресурсів поверхневих вод належать річки, озера, водойми, які є придатними для відпочинку на всій протяжності або частково. Пляжно-купальний відпочинок, рибалка, водний туризм, веслування користуються у населення найбільшою популярністю.

Основу гідромережі Придністров'я складають річки. Річки відносять до басейну Дністра. Переважна кількість рік, не відіграючи безпосередньої рекреаційної ролі, є невід'ємною частиною краєвиду, навколишнього ландшафту і за сприятливих умов (чистоти води, мальовничості прибережних ландшафтів) невеличкі потічки можуть вабити до себе рекреантів[5,9].

На більшості річок можлива організація різних видів відпочинку на воді в їх нижній течії. Однак зарегулювання течії річки в будь-якій її частині дає можливість більш повного використання її рекреаційних ресурсів. З точки зору різноманітності видів відпочинку на воді найбільш практичне рекреаційне значення мають річки Дністер, Збруч, Серет, Джурин, Коропець, Золота Липа.

Середнє Придністров'я знаходиться у межах Волино - Подільського артезіанського басейну. У геологічному розрізі басейну виділяються численні водоносні горизонти та їх комплекси, з якими пов'язані підземні води.

Підземні води поширені у четвертинних відкладах і корінних породах. У четвертинній товщині виділяється два водоносних горизонти, які характеризуються обмеженим поширенням і незначним водозбагаченням, — алювіальний і елювіально-делювіальний.

За хімічним складом води цього горизонту належать до гідрокарбонатно-кальцієво-магнієвого типу. Їх мінералізація зростає до 1 г/л. Загальна твердість вод 3,6... 8,6 мг-екв/л і

більше. Дебіт джерел і колодязів коливається від 0,06 до 2,13 м³/год. свердловин — від 3,42 м³/год до 22,14 м³/год. Максимальним водозбагаченням характеризуються тріщинуваті вапняки, які поширені у всій південній частині області.

В межах Придністров'я наявні різноманітні типи мінеральних вод, які можна використовувати для оздоровлення і лікування.

1. Води без специфічних компонентів і властивостей, виявлені у джерелах або віднайдені свердловинами, на територіях Борщівського і Монастириського районів:

а) сульфатні кальцієві і сульфатні натрієво-кальцієві води з мінералізацією 2,1-2,2 г/дм³. Перспективними є дві ділянки: в м. Борщові (свердловина 2814) і в с. Сапогові;

б) сульфатно-хлоридні натрієві води з мінералізацією 3,2 г/л. Ці води віднайдені свердловиною 894 в с. Задарів Монастириського району.

2. До категорії мінеральних вод зі специфічними компонентами і властивостями в межах південних районів області належать бромні та кремністі:

а) бромні води з вмістом броду 25 мг/дм³ приурочені до нижньокембрійських та протерозойських відкладів. За мінералізацією їх поділяють на два типи: питні - при мінералізації 10 г/дм³ та бальнеологічні. Питні бромні води виявлені у свердловині 852 в околицях с. Сороки Бучацького району. Це хлоридно-натрієві води з мінералізацією 14 мг/дм³. Бальнеологічні бромні води виявлені в районі м. Бучач у свердловині 39 - розсоли хлоридно-натрієво-кальцієві з мінералізацією 70 мг/дм³.

б) кремністі води з вмістом кремнію від 40 до 60 мг/дм³ представлені в джерелі 115. Запаси кремністих вод для ванн складають 26 м³/добу.

Лікувальні торфові болота зареєстровані в с. Яворів Монастириського району і с. Товсте Заліщицького району [5,9].

Гідромінеральні ресурси Подністров'я можна вважати умовно сприятливими для санаторно-курортного лікування. Однак вони вивченні недостатньо і питання їх використання в лікувальних цілях потребує детального гідрогеологічного і

бальнеологічного дослідження.

Річки і водойми регіону широко використовуються населенням для відпочинку, різних видів туризму, полювання, рибальства і оздоровлення, мають велику рекреаційну цінність. Оцінка залучених ресурсів воднорекреаційного потенціалу басейну Середнього Дністра може бути здійснена на основі фактичних даних про сучасне організоване рекреаційне природокористування. До закладів рекреації належать санаторії, курорти й пансіонати, будинки і бази відпочинку, санаторії - профілакторії тощо.

Діючі заклади не користуються попитом у населення через значну зношеність основних фондів, відсутність державного стимулювання, маркетингової політики тощо. Для регіонального рекреаційного сектору не притаманна ринкова поведінка, заклади організованого відпочинку не можуть забезпечити належного рівня відвідування, високі тарифи на послуги примушують населення експлуатувати найбільш доступні і безкоштовні місцеві воднорекреаційні ресурси. Це призводить до розвитку сфери неорганізованого туризму і відпочинку на місцевих водних об'єктах. Тому неорганізована рекреація становить основу сучасного використання воднорекреаційного потенціалу регіону.

На жаль, рекреаційне використання водних об'єктів і їх ділянок на території регіону дослідження здійснюється за стихійним сценарієм, який характерний для більшої частини території України. Здійснити об'єктивну оцінку використання воднорекреаційного стає практично неможливо.

Зрозуміло, що лише певна частина населення, яке виїжджає на відпочинок за межі населених пунктів, реально буде користуватися місцевими воднорекреаційними ресурсами. Однак за сучасних складних економічних умов, при відсутності можливостей у більшості мешканців регіону для відпочинку біля моря або закордоном, особливо жителів сільської місцевості, припущення про те, що переважна більшість рекреантів скористається місцевими ресурсами є прийнятним.

Тому для збільшення відновних воднорекреаційних ресурсів необхідно здійснювати розширення рекреаційних площ. Враховуючи наявність значного потенціалу для розвитку

масового відпочинку на головній річці, сучасні воднорекреаційні потреби можуть бути повністю задоволені шляхом активнішого його використання.

Клімат є одним з провідних ресурсів, що обумовлюють просторову організацію відпочинку загалом в тому числі і відпочинок на воді. Найбільший вплив клімату проявляється через реакцію людини на погоду або весь комплекс геофізичних і метеорологічних елементів (освітленість, тривалість дня, прихід сумарної сонячної і ультрафіолетової радіації, прозорість повітря, температура і вологість повітря, швидкість вітру, хмарність та інші).

Освітленість на території Поділля влітку в зв'язку із значною тривалістю дня змінюється мало. Територія Поділля розміщена в смузї від 48° до 50° пн. ш. Найбільші висоти сонця спостерігаються в полудень 20—24 червня і збільшуються з півночі на південь від 64° до 66° , а найменші 20—24 грудні відповідно, від 16° до 19° . Найбільша тривалість дня в червні сягає 16 годин. Найменша тривалість дня (проміжок часу між сходом і заходом сонця) спостерігається в грудні - 8 годин 24 хвилини на півдні Поділля. Тривалість дня навесні і восени всюди близько 12 годин. Слід відмітити, що в Придністров'ї на схилах південної експозиції надходження прямої сонячної радіації значно зростає.

На території Придністров'я найвищі додатні суми радіаційного балансу припадають на червень-липень $-8,0$ кКал/см², а найбільш від'ємні – на січень-лютий $-0,4$ кКал/см². Річна сума радіаційного балансу перевищує $40,0$ кКал/см². Найменша середньо місячна хмарність характерна для серпня і вересня, коли вона в Борщові не перевищує $5,0 - 5,2$ балів. Територія Подністров'я за термічним режимом характеризується м'якою зимою з середньою температурою січня – $5,3$ і теплим літом з середньою температурою липня $18,6$. Середньорічна амплітуда температури повітря становить $23,9$ градуси, що свідчить про незначну континентальність клімату. Середньорічна температура повітря $7,3$ градуси. Абсолютний максимум температури становить 37 градусів.

Теплий період року триває 256-259 днів, саме в цей період активно використовується рекреантами гідрологічні ресурси

ресурси регіону для відпочинку і оздоровлення. Тривалість без морозного періоду – 166 днів. Початок безморозного періоду коливається від 19 квітня до 2 травня, а тривалість від 119 до 200 днів. Період з середньодобовою температурою вище 10 градусів на півдні області триває 162-163 дні. Тривалість періоду з середньодобовою температурою вище 5° С становить 206-208 днів. Найбільша тривалість періоду з температурою вище 15° С становить 106-109 днів[9].Річна кількість опадів на території Подністров'я змінюється від 560 до 608 мм. Близько 70 – 75 % опадів випадає в теплий період року.

Рекреаційно-гідрологічний потенціал Придністров'я залучено дуже мало у туристичну діяльність. Необхідно оновити та і повністю побудувати нові туристичні комплекси. Все це можливе при залученні інвестицій у регіон.

Література:

1. Лесик О.В. Замки та монастирі України. – Львів: Світ , 1993. – 176с.
2. Мироненко Н.С., Твердохлебов И.Т. Рекреационная география.- М.: Издательство Московского университета, 1981.- 208 с.
3. Преображенский В.С. , Веденин Ю.А. География и отдых. – М.: Наука, 1971. – 48с.
4. Приваловская Г. А., Рунова Т. Г. Территориальная организация промышленности и природные ресурсы СССР.- М.: Наука, 1980.- 254 с.
5. Природа Тернопільської області. / За ред. К.І.Геренчука. – Львів: Вища школа, 1979. – 154 с.
6. Радзівський В.О. Подорож у підземну казку. – Львів: Каменярь , 1973. – 84с.
7. Руденко В.П. Географія природо-ресурсного потенціалу України. – Львів : Світ , 1993. – 176с.
8. Свинко Й., Волік О. Четвертинні вапнякові туфи середнього Придністров'я та закономірності їх поширення.// Наук. зап. Терн. держ.пед. ун-ту. Серія: Географія, - 2001, - №1 с.24.
9. Царик Л.П. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки і аналізу. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. – 188 с.